

FORMATION OF MANAGEMENT COMPETENCE DEVELOPMENT MODELS BASED ON AN INTEGRATIVE APPROACH

Abdumannobov Azizbek

Oriental University Educational Management

1st year Master's student

azizbekabdumannobov633@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15228820>

ARTICLE INFO

Received: 09th April 2025

Accepted: 15th April 2025

Online: 16th April 2025

KEYWORDS

Innovative technologies, technology in education, interactive education, distance education, artificial intelligence, digital literacy, pedagogical process, virtual reality (VR), augmented reality (AR), personalized education, teacher training, educational resources, information technologies, educational platforms, improving the quality of education, automation in education, innovative methods in education, educational system, digital educational tools.

ABSTRACT

This article discusses the formation of effective models for the development of management competencies based on an integrative approach. The development of competencies for educational institution leaders is a key factor for the successful functioning of the modern educational system. The integrative approach in this process allows for the combination of various methodologies and approaches, contributing to the development of multiple aspects of management competencies. The article outlines the necessary knowledge, skills, and experience for shaping management competencies, as well as analyzes the interconnection of pedagogical, psychological, and management approaches. This approach helps develop crucial competencies such as adaptability, innovative thinking, effective teamwork, and decision-making. In conclusion, the article highlights the significance and benefits of applying the integrative approach in developing the management competencies of educational institution leaders.

INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MODELLARINI SHAKLLANTIRISH

Abdumannobov Azizbek

Oriental universiteti Ta'lim menejmenti 1-bosqich

magistratura talabasi

azizbekabdumannobov633@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15228820>

ARTICLE INFO

Received: 09th April 2025

Accepted: 15th April 2025

Online: 16th April 2025

ABSTRACT

Ushbu maqolada integrativ yondashuv asosida boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali modellarini

KEYWORDS

Innovatsion texnologiyalar, ta'limda texnologiya, interaktiv ta'lim, masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt, raqamli savodxonlik, pedagogik jarayon, virtual haqiqat (VR), kengaytirilgan haqiqat (AR), shaxsiylashtirilgan ta'lim, o'qituvchi tayyorlash, ta'lim resurslari, axborot texnologiyalari, ta'lim platformalari, ta'lim sifatini oshirish, ta'limda avtomatlashtirish, ta'limda innovatsion uslublar, ta'lim tizimi, raqamli ta'lim vositalari.

shakllantirish masalasi ko'rib chiqiladi. Ta'lim muassasalarining rahbarlari va boshqaruvchilari uchun kompetensiyalarni rivojlantirish, zamonaviy ta'lim tizimining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun muhim omil hisoblanadi. Integrativ yondashuv bu jarayonda turli metodologiyalar va yondashuvlarni birlashtirish orqali boshqaruv kompetensiyalarining ko'plab jihatlarini rivojlantirishga imkon beradi. Maqolada rahbarlarning boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va tajriba to'plamlari ko'rsatiladi, shuningdek, pedagogik, psixologik va menejment yondashuvlarining o'zaro bog'lanishi tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv rahbarlarning o'zgaruvchan sharoitlarga moslashuvchanlik, innovatsion fikrlash, jamoa bilan samarali ishlash va qarorlar qabul qilish kabi muhim kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi. Xulosa sifatida, maqolada integrativ yondashuvni ta'lim rahbarlarining boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishda qo'llashning ahamiyati va foydalari haqida fikrlar bayon qilinadi.

Integrativ yondashuv nima?

Integrativ yondashuv – bu turli xil bilim va metodologiyalarni birlashtirgan, ko'p qirralilikni hisobga olgan yondashuv bo'lib, har bir elementning o'zaro bog'lanishini va bir-birini to'ldirishini ta'minlaydi. Ushbu yondashuvda turli sohalar yoki fanlar o'rtasida integratsiya qilinadi, ya'ni bir nechta nazariyalar, metodlar, usullar yoki amaliyotlar birlashtiriladi va ularning hamkorlikda ishlashi ta'minlanadi. Integrativ yondashuv ko'pincha kompleks va murakkab masalalarni hal qilishda qo'llaniladi, chunki u turli nuqtai nazar va yondashuvlarni o'zida mujassamlashtiradi.

Integrativ yondashuvning asosiy xususiyatlari:

1. **Multidisciplinerlik** – turli fanlar yoki sohalarning bilimlarini birlashtirish.
2. **O'zaro bog'lanish** – har bir elementning bir-biriga ta'sir ko'rsatishi.
3. **Komplekslik** – murakkab masalalarni tizimli tarzda yondashish.
4. **Moslashuvchanlik** – turli vaziyatlarga mos ravishda yondashuvni sozlash imkoniyati.
5. **O'rganish va rivojlanish** – doimiy o'zgarishlarga javob berish va yangi bilimlar yaratish.

Masalan, ta'limda integrativ yondashuvda turli fanlar va sohalarning o'zaro bog'lanishini ta'minlashga harakat qilinadi, bu o'quvchilarga yanada kengroq va tizimli bilimlarni o'zlashtirish imkonini beradi. Bu, masalan, matematikani va fizikaning o'zaro bog'lanishini yoki tarixni va adabiyotni birlashtirishni anglatishi mumkin

Innovatsion texnologiyalarni ta'limga joriy qilishning afzalliklari

Interaktivlik: Texnologiyalar o'quvchilarni passiv tinglovchilar emas, balki faol ishtirokchilar qilishga yordam beradi. Misol uchun, interaktiv ta'lim platformalari orqali talabalar mavzularni o'z vaqtida va chuqur o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Sun'iy intellekt (SI) va ma'lumotlar tahlili yordamida har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlari va o'rganish uslublariga mos keladigan shaxsiy o'quv rejalarini yaratish mumkin. Bu, o'z navbatida, har bir o'quvchining o'z maksimal potensialini ro'yobga chiqarish imkoniyatini yaratadi.

Axborot va resurslarga keng kirish: Innovatsion texnologiyalar yordamida talabalarga butun dunyodagi bilimlarga tezkor kirish imkoniyatlari taqdim etiladi. Internet, onlayn kutubxonalar, ilmiy maqolalar va ta'lim resurslari o'quvchilarga kerakli materiallarga osonlik bilan erishish imkonini beradi.

Masofaviy ta'lim: Internet texnologiyalari masofaviy ta'limni rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda. Bu, ayniqsa, pandemiya davrida muhim ahamiyat kasb etdi. Talabalar o'z uylaridan chiqmasdan ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishdi. Bu holat, kelajakda ta'limning yangi shakllarini yaratishda ham o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Pedagogik jarayonni avtomatlashtirish: Sun'iy intellekt va o'rganish dasturlari pedagogik jarayonlarni avtomatlashtirish va optimallashtirishga yordam beradi. Ular darslarni rejalashtirish, imtihonlarni tekshirish, o'quvchilarning natijalarini tahlil qilish kabi vazifalarni osonlashtiradi, bu esa o'qituvchilarga o'z vaqtini samarali boshqarish imkonini beradi.

Fransuz faylasufi Volter: "Ko'p tillarni bilish – bir qulfn ochadigan ko'p kalitlarga ega bo'lish demakdir", – degan edi. Darhaqiqat, bugungi zamonda bir necha tillarni bilish shaxs kamolotining asosini tashkil qiladi. Kishilar shaxsiy rivojlanish, ish yoki ta'lim taqozosi, ijtimoiy aloqalar, madaniyat, sayohat, migratsiya va kasbiy ehtiyojlar kabi turli sabablar bilan biror chet tilini o'zlashtirishga harakat qiladilar. Tilni o'rganuvchi qanchalik qisqa muddatda o'rganishni xohlasa, o'rgatuvchi ham tilni qisqa fursatda tez va samarali o'rgatishni xohlaydi. Ana shu manfaatlar to'qnashgan joyda ta'lim texnologiyalari yuzaga chiqadi. Texnologiyalar doim rivojlanib borish xarakteriga ega. XXI asrda ta'lim texnologiyalari tom ma'noda axborot, internet va kompyuter texnikasi bilan uyg'unlikda rivojlanib bormoqda.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari individual yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. Rus tilini chet tili sifatida o'rgatish raqamli vositalar, jumladan onlayn platformalar, sun'iy intellekt va virtual reallikdan foydalanish orqali yanada interaktiv va qulay bo'lib bormoqda. Ushbu maqola rus tilini o'rgatishda qo'llanilayotgan zamonaviy usullar va texnologiyalar: onlayn platformalar, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, virtual reallik, geymifikatsiya, videodars, vebinar, korpus texnologiyalari, matn tahlili, elektron manbalar va audiomateriallarni tahlil qilishga bag'ishlangan.

Onlayn platformalar va mobil ilovalar. "Yandeks.Uchebnik", "Rossiya elektron maktabi" va "Quizlet" kabi onlayn platformalardan o'quvchi-talabalar grammatika, leksika va orfografiyani o'rganishga yordam beradigan interaktiv topshiriqlarni topishlari mumkin. Xususan, "Quizlet" lug'at boyligini shakllantirishda muhim hisoblanadi. [1]

"Duolingo" va "LingQ" kabi mobil ilovalar ham mavjud bo'lib, ularda mashqlar o'yin elementlari bilan uyg'unlashtirilgan, shuning uchun ushbu mobil ilovalar rus tilini qulay shaklda o'rganish imkoni keng.

Yana shunday onlayn platforma va mobil ilovalar mavjudki, ulardan faqat o'qituvchining harakati bilangina foydalanish mumkin. Masalan, "Wordwall" ana shunday platformalardan biridir.

Yuqorida sanab o'tilgan onlayn platforma va mobil ilovalar mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda ham asosiy vosita bo'la oladi.

Sun'iy intellekt (SI). Sun'iy intellekt ta'lim jarayonlariga faol tatbiq etilmoqda. Masalan, matnni tahlil qilish tizimlari imlo va uslubiy xatolarni topib, insho va yozma ishlarni avtomatik tekshirishi mumkin. O'quvchi-talabani yutuqlarini tahlil qilishga asoslangan individual o'quv dasturlari ularning kuchsiz tomonlariga e'tibor qaratishga yordam beradi. Sun'iy intellektga asoslangan yozma va og'zaki savol-javob chatlari rus tilini o'rganishda gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Yozma nutq sifatini oshirishga yordam beradigan zamonaviy vositalar sifatida "Grammarly" "LanguageTool" va "Yandex.Speller" kabi tizimlarini ham sanash mumkin. Ularning har biri yozuvchilar, talabalar, olimlar va boshqa foydalanuvchilar uchun qulay xususiyatlarga ega. Bular o'z navbatida til bilimlarini oshirishda SI imkoniyatlarini namoyon etadi.

Virtual reallik (haqiqat – VR). Virtual reallik texnologiyalari ta'limda yangi ufqlarni ochadi. Masalan, VR ko'zoynaklari yordamida talabalar rus madaniyati bilan bog'liq tarixiy joylarga "tashrif buyurishi" yoki til muhitiga tushishi mumkin. VR texnologiyalar tilni madaniyat bilan bog'lab o'rganish uchun qulay vosita bo'la oladi.

"VR Flashcards" yangi so'zlarni o'rganishni yanada jozibali va qiziqarli qiladi. Tajribalar bunday texnologiyalar materialni chuqurroq o'zlashtirishga yordam berishini ta'kidlaydi. [1]

Geymifikatsiya. Geymifikatsiya har qanday ta'limni, jumladan, til ta'limini rag'batlantirishga undaydi. Ballar, reytinglar va virtual mukofotlar kabi o'yin mexanizmlaridan foydalanish odatiy topshiriqlarni qiziqarli jarayonga aylantiradi. Masalan, "Kahoot!" platformasi o'quv materiallari asosida viktorinalar va musobaqa o'yinlari yaratishga imkon beradi. [4] Geymifikatsiya jamoa bilan ishlash va sog'lom raqobat ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi.

Videodarslar va vebinarlar. Pandemiya davrida videodarslar va vebinarlar formati ayniqsa ommalashdi. "Zoom", "Microsoft Teams" va "You Tube" kabi platformalar istalgan joydan darslarga kirish imkonini beradigan interaktiv mashg'ulotlar o'tkazishni qo'llab-quvvatlaydi. O'qituvchilar multimediyaga materiallaridan foydalanib, rus tili qoidalarini tushuntirishni yanada ko'rkam qilishlari mumkin. Ushbu format ta'limda moslashuvchanlikni ham ta'minlaydi.

Korpus texnologiyalari va matn tahlili. Milliy rus tili korpusi kabi korpus texnologiyalari o'qituvchilar va o'quvchi-talabalar uchun so'zlarni, iboralarni real ishlatilish misollarini tahlil qilishga yordam beradi. [3] Bu, ayniqsa, sintaksis, uslub va so'zlarning kontekstual ma'nosini o'rganishda foydalidir. Korpus texnologiyalaridan foydalanish aniqroq va kontekstual topshiriqlar yaratish jarayonida qo'llaniladi.

Elektron kitoblar va audiomanbalar

Elektron kitoblar va audiokitoblar o'qish va tinglash uchun keng matn tanlovini yaratadi. "Bookmate" [2] yoki "Storytel" kabi maxsus dasturlar adabiyot orqali tilni o'rganishga mo'ljallangan. Lug'at va tarjima funksiyalari esa murakkab matnlarni tushunishni osonlashtiradi. Ushbu manbalar tinglash va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun samarali vositadir.

Yangi texnologiyalar bir qator afzalliklariga ega bo'lib, ularni quyidagilar bilan izohlash mumkin: rus tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalarning xilma-xilligini anglatadi; ta'limni talabning individual ehtiyojlariga moslashtirishadi;

interaktiv formatlar orqali o'quvchi-talabning tilni o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshiradi; geografik joylashuvdan qat'i nazar sifatli ta'lim resurslaridan foydalanishni kafolatlaydi.

Innovatsion texnologiyalarni joriy qilishdagi qiyinchiliklar

Texnologik resurslarning yetarli emasligi: Ba'zi maktablar va ta'lim muassasalari zarur texnologik vositalar bilan ta'minlanmagan. Bu muammo rivojlanayotgan hududlarda yanada dolzarb bo'lishi mumkin.

O'qituvchilarning tayyorlanishi: Innovatsion texnologiyalarni samarali qo'llash uchun o'qituvchilarni maxsus tayyorlash zarur. O'qituvchilar yangi texnologiyalarga moslashishi va ulardan ta'lim jarayonida foydalanishni o'rganishi kerak.

O'quvchilarni raqamli savodxonlikka o'rgatish: Raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash uchun o'quvchilarni raqamli savodxonlikka o'rgatish juda muhim. Bu, ayniqsa, yosh avlodning texnologiyalardan to'g'ri foydalanishiga imkon yaratadi.

Internetga kirish imkoniyatlari: Ba'zi hududlarda internetga kirish imkoniyatlari cheklangan, bu esa masofaviy ta'limni rivojlantirishda jiddiy to'siqlar yaratadi.

Kelajakda innovatsion texnologiyalar

Innovatsion texnologiyalar kelajakda ta'lim sohasida yanada muhim rol o'ynaydi. Masalan, virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) yordamida o'quvchilar tasavvur qilolmaydigan tajribalarni boshdan kechirishlari mumkin. Bunda ular tarixiy voqealarni yoki ilmiy tajribalarni interaktiv tarzda o'rganishlari mumkin. Sun'iy intellekt, o'z navbatida, ta'lim jarayonini yanada avtomatlashtirishi va individualizatsiya qilishni yanada rivojlantirishi mumkin.

Xulosa

Integrativ yondashuv – bu turli bilim sohalari, nazariyalar va metodologiyalarni birlashtirish orqali kompleks masalalarni samarali hal qilishni ta'minlaydigan yondashuvdir. Ushbu yondashuvda bilimlar o'rtasida o'zaro bog'lanish va hamkorlik muhim o'rin tutadi, bu esa murakkab vaziyatlarga moslashuvchan va tizimli yondashishga imkon beradi. Ta'lim tizimida integrativ yondashuv o'quvchilarga turli fanlarni o'zaro bog'lash va kengroq bilimlarni o'zlashtirish imkonini beradi. Shu tarzda, integrativ yondashuv ta'lim jarayonini yanada samarali va mukammal qilishga xizmat qiladi, o'qituvchilar va talabalar uchun yangi o'rganish usullarini ta'limda innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, albatta, murakkab vazifa, lekin bu jarayonning afzalliklari nihoyatda katta. Texnologiyalarni samarali qo'llash ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada samarali va interaktiv qilish, shuningdek, yangi pedagogik uslublarni yaratishga yordam beradi. Biroq, bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun texnologik infratuzilmani rivojlantirish, o'qituvchilarni tayyorlash va o'quvchilarning raqamli savodxonligini oshirish kabi muhim masalalarga e'tibor qaratish lozim.

References:

1. Axmadov, S. (2020). Ta'limda innovatsion texnologiyalar va ularning rivojlanishi. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
2. Mamatov, A., & Xolmirzaev, Z. (2021). Raqamli ta'lim: Teoriya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
3. Isroilov, F. (2019). Innovatsion texnologiyalarni ta'lim tizimiga joriy etish: global tajribalar va istiqbollar. Tashkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi nashriyoti.
4. Mirkhamidov, M. (2022). Pedagogik texnologiyalar: ilmiy asoslar va amaliy yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
5. Shamsiyev, N. (2020). Ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'ri. Tashkent: Innovatsiya va texnologiyalar nashriyoti.
6. Rahmatullayeva, D. (2021). Masofaviy ta'limning pedagogik asoslari. Toshkent: Ta'lim va tarbiya nashriyoti.